

ВИСНОВКИ

Аналізуючи вищезазначені глумачення, ми можемо сказати, що волонтерство має усі ознаки суспільного руху – специфічну ідеологію, яка базується на цінностях, організацію, що реалізується та підтримується третім сектором, та тактику, яка виражається в своїх специфічних методах діяльності. Тож хочемо зазначити, що ми розуміємо волонтерство як неполітичний, мирний суспільний рух. Реалізується він у волонтерській діяльності, де волонтер (той, хто виконує волонтерську діяльність та є представником волонтерського руху) виступає суб'єктом волонтерської діяльності, а споживач (той, кому надається волонтерська допомога) є об'єктом волонтерської діяльності, це може бути як одна людина чи живий організм, так і ціле суспільство. Узагальнюючи різні підходи, ми можемо сказати, що волонтерство має декілька загальних рис у всіх визначеннях: свобода, безкорисливість, розвиток, користь іншим, активна діяльність, визнання.

Ці риси волонтерства становлять підґрунтя вимог до психологічних особливостей волонтерів. Тож ми приходимо до висновку, що волонтери – це особи, які здатні займатися активною діяльністю, керуючись альтруїстичною мотивацією (безкорисливість), задовольняючи потребу приналежності до групи (користь іншим, визнання) та самореалізації (розвиток). Діяльність виконується як вираження особистої життєвої позиції, думки та керується власним рішенням (свобода).

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Е.С. Психологические детерминанты и эффекты добровольческой деятельности : дисс. канд. псих. наук : 19.00.01 / Е.С. Азарова. – Кемерово, 2008. – 192 с.
2. Бондаренко З.П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу [Текст] : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / З.П. Бондаренко ; АПН України ; Інститут проблем виховання. – К., 2008. – 20 с.
3. Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI «Про волонтерську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – С. 435.
4. Історія волонтерського руху [Електронний ресурс] / Т.Л. Лях // Всеукраїнський громадський центр Волонтер, 2013. – Режим доступу : http://www.volunteer.kiev.ua/pages/History_volunteer.
5. Програма Волонтери ООН в Україні [Електронний ресурс] / Організація Об'єднаних Націй в Україні, 2012. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/information-centre/news/1548>
6. Трубінікова О.А. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства у локальній спільноті [Текст] : дис. канд. психол. наук : 19.00.05 / Трубінікова Ольга Андріївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011.
7. Definitions and Principles of Volunteering [Електронний ресурс] / Volunteering Australia organization // Information sheet, 2009. – Режим доступу : http://www.volunteeringaustralia.org/files/0WQ1A2EUTZ/Def_and Princ_English.pdf.
8. Emmett, D. Carson. On defining and measuring volunteering in the United States and abroad / D. Carson Emmett. – Low & Contemporary Problems, 1999.
9. Anheier, Helmut K. Volunteering in cross-national perspective / Helmut K Anheier, Lester M Salamon. – Low & Contemporary Problems, 1999.
10. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] / Douglas Harper, 2001–2013. – Режим доступу : http://www.etymonline.com/index.php?l=v&p=12&allowed_in_frame=0
11. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс] / Oxford University Press, 2013. – Режим доступу : <http://oxforddictionaries.com/definition/english/volunteer>
12. Susan J. Ellis. Campbell By the People : A History of Americans As Volunteers / Susan J. Ellis; Katherine H. – Philadelphia : New Century Edition 3rd, Energize, Incorporated, 2005. – 386 p.
13. Susan J. Ellis How We Define "Volunteer" for Energize...and What Is Not Volunteering to Us [Електронний ресурс] / Susan J. Ellis. – Energize Organization. – Philadelphia, 2013. – Режим доступу : <http://www.energizeinc.com/art/adeef.html>
14. Volunteering in the European Union [Електронний ресурс] Final Report submitted by GHK / Cecile Mathou, 2010. – Режим доступу : http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYR/Youth_Policy/docs/Voluntary/Policy/Volunteering_in_the_EU_Final_Report.pdf
15. What is volunteering [Електронний ресурс] / Volunteering England Organization. – London, 2013. – Режим доступу : <http://www.volunteering.org.uk/iwanttovolunteer/what-is-volunteering>.
16. World English Dictionary [Електронний ресурс] / William Collins Sons & Co. Ltd., 2009. – Режим доступу : <http://dictionary.reference.com/browse/volunteer>

УДК 159.9.019.3:159.922.27

ІНГРУПОВИЙ ФАВОРИТИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН МІЖГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ: СТРУКТУРА, МЕХАНІЗМИ ТА ФУНКЦІЇ

Я.Ю. Кацович

*здобувач кафедри практичної психології
Запорізького національного університету*

У статті розглядається інгруповий фаворитизм як соціально-психологічний феномен міжгрупової взаємодії, виокремлюється його структура, аналізуються компоненти цієї структури, визначаються основні соціально-психологічні механізми формування та функції цього феномену.

Ключові слова: міжгрупова взаємодія, інгруповий фаворитизм, соціальна категоризація, інгрупова ідентифікація, стереотипізація.

В статье рассматривается ингруповой фаворитизм как социально-психологический феномен межгруппового взаимодействия, выделяется его структура, анализируются компоненты этой структуры, определяются основные социально-психологические механизмы формирования и функции этого феномена.

Ключевые слова: міжгрупове взаємодія, інгруповий фаворитизм, соціальна категоризація, інгрупова ідентифікація, стереотипизація.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема інгрупового фаворитизму лежить у площині міжгрупової взаємодії, а тому має неабияке значення для розвитку сучасної соціальної психології.

Взаємовідносини соціальних груп як елементів соціальної системи є вкрай важливими, оскільки формують її цілісність, перетворюються у свідомості груп на оцінку їх реальної чи потенційної взаємодії, що відображає успішність цієї взаємодії з точки зору реалізації групових потреб.

Як зазначає І.Р. Сушков [9], у зарубіжній та російській соціальній психології накопичений великий досвід досліджень, які містять цікаві як емпіричні, так і теоретичні факти, що відображають закономірності побудови відносин між соціальними групами, але не існує загальної концептуальної моделі, що пояснює їх розвиток.

Аналіз досліджень [3; 5; 6; 7; 8; 10] показує, що концептуалізація поняття «інгруповий фаворитизм» залишається майже поза увагою вітчизняної соціальної психології. Зокрема, недостатньо розроблено є структура, механізми та функції цього феномену на сучасному етапі розвитку суспільства. Більшість проведених досліджень у вітчизняній психології припадають ще на радянський час – це роботи В.С. Агеєва [1], А.І. Донцова [8], І.Р. Сушкова [9] та ін. Це обмежує використання категорії інгрупового фаворитизму у сучасних соціально-психологічних дослідженнях.

Мета статті – аналіз інгрупового фаворитизму як соціально-психологічного феномену міжгрупової взаємодії.

Відповідно до мети, були сформульовані такі **завдання**:

1. Визначити поняття інгрупового фаворитизму та виокремити його серед інших явищ міжгрупової взаємодії.
2. Проаналізувати структуру інгрупового фаворитизму як соціально-психологічного феномену, її когнітивний, афективний та поведінковий компоненти.
3. Проаналізувати механізми формування та дії інгрупового фаворитизму.
4. Виокремити функції інгрупового фаворитизму.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Узагальнення досліджень Г.М. Андреевої [8], В.С. Агеєва [1], О.О. Гулевич [3], А.І. Донцова [8], Т.Г. Стефаненко [8], І.Р. Сушкова [9], J.F. Dovidio [11], М. Hewstone et. al. [13], J. Jetten et. al. [15], Н. Tajfel [16], J. Turner [17] дозволяє виокремити наступні **феномени міжгрупової взаємодії**: міжгрупова диференціація, міжгрупове зміщення, інгруповий фаворитизм, стереотипи, забобони, ефект гомогенності аутгрупи, ефект «паршивої вівці», ефект надмірного (зайвого) виключення та ін.

Отже, інгруповий фаворитизм належить до явищ міжгрупової взаємодії, яка виникає в міжгруповій ситуації та основними ознаками якої є усвідомлення учасниками своєї приналежності до певної групи і згоду з цим оточуючих людей.

З точки зору В.С. Агеєва, сутність цього ефекту полягає в тенденції яким-небудь чином сприяти членам власної групи на протигагу членам іншої групи [1, 39].

Аналіз підходів до дослідження **структури інгрупового фаворитизму** показав, що інгруповий фаворитизм проявляється на афективному, когнітивному і поведінковому рівнях, а отже, має трикомпонентну структуру (В.С. Агеєв [1], О.О. Гулевич [3], J.F. Dovidio [11], М. Hewstone et. al. [13], J. Jetten et. al. [15]).

У структурному плані інгруповий фаворитизм визначається В.С. Агеєвим [1], О.О. Гулевич [3], І.Р. Сушковим [9], М. Hewstone et. al. [13], G. Hodson et. al. [14] як феномен міжгрупового спілкування та взаємодії, який виражається у високій оцінці інгрупи (когнітивний компонент), позитивних почуттях стосовно неї (афективний компонент) і діях (поведінковий компонент), що дають її членам більше прав порівняно з членами аутгрупи.

Когнітивний компонент інгрупового фаворитизму характеризує знання та уявлення особистості про ін- та аутгрупи, її ставлення до них та включає наступні параметри: індивіди обробляють інформацію про членів інгрупи більш глибоко, ніж про членів аутгрупи; мають кращу пам'ять про подібність з членами інгрупи та відмінності з членами аутгрупи; більш позитивно оцінюють інформацію, асоціативно зв'язану з займенниками першої особи (я, ми) в порівнянні з займенниками третьої (вони); відтворюють найбільш позитивні відомості про членів інгрупи, приписують їм більшу кількість і вираженість позитивних особливостей, у т. ч. особистісних рис, цінностей, комунікативних та інших уподобань порівняно з членами аутгруп; демонструють більшу вираженість ефекту помилкової згоди при порівнянні з членами інгрупи, ніж аутгрупи (тобто частіше розглядають свою точку зору як схожу на думку оточуючих, якщо порівнюють себе з членами інгрупи, а не з членами аутгрупи); оцінюють атитюди членів інгрупи як менш залежні від зовнішнього впливу, менш емоційні і більш раціональні, ніж атитюди членів аутгрупи; більш позитивно оцінюють члена інгрупи, що критикує інгрупу, в порівнянні з критиком з аутгрупи; частіше приписують членам інгрупи, порівняно з членами аутгруп, здібності (інтелект, уміння міркувати, володіння мовою) і

«вторинні» емоції (співчуття, захоплення, ніжність, розчарування), таким чином, члени інгрупи розглядаються як найбільш типові представники людства, ніж члени аутгрупи.

Афективний компонент інгрупового фаворитизму характеризується тим, що емоційно індивіди відчувають себе більш позитивно в присутності членів інгрупи, ніж в присутності членів аутгрупи; демонструють більш позитивне емоційне ставлення до членів інгрупи в порівнянні з представниками аутгрупи. При інгруповому фаворитизмі загалом посилюється емоційне ставлення до інгрупи, особливо при амбівалентному ставленні до неї.

Поведінковий компонент інгрупового фаворитизму характеризується підтримкою діяльності інгрупи та участю в ній, готовністю надати допомогу членам інгрупи. Члени групи є більш щедрими один до одного, ніж до членів аутгруп; демонструють більшу довіру партнеру по взаємодії, якщо він є членом інгрупи, а не аутгрупи; виділяють членам інгрупи більшу винагороду, більше допомагають їм в порівнянні з членами аутгрупи; показують більшу кооперацію при взаємодії з членом інгрупи за умови, що партнери пояснили один одному свою особисту зацікавленість в тому, що відбувається, і показують більшу кооперацію з членом аутгрупи при протилежних умовах; використовують при спілкуванні з членами інгрупи відмінний комунікативний стиль, ніж при спілкуванні з членами аутгрупи. Зокрема, при спілкуванні з членами аутгрупи індивіди більш інтенсивно використовують стиль, який є специфічною особливістю інгрупи, тим самим підкреслюючи свою соціальну ідентичність у присутності «чужих».

Крім того, при спілкуванні з членами аутгрупи люди звертають менше уваги на зміст повідомлення і більше – на партнера, відчувають більшу напругу і розгубленість, приділяють менше уваги формулюванню своїх думок і менше включаються в дискусію, ніж при спілкуванні з членами інгрупи.

Н. Tajfel [16] виокремлює декілька механізмів формування інгрупового фаворитизму: соціальну категоризацію (упорядкування індивідом свого соціального оточення шляхом розподілу соціальних об'єктів на групи за значущими для нього критеріями); соціальну ідентифікацію (віднесення індивідом себе до конкретних соціальних категорій, суб'єктивне переживання ним своєї групової соціальної належності); соціальне порівняння (співвіднесення якісних ознак різних соціальних груп, результатом якого є встановлення відмінностей між ними).

В.С. Агеєв [1] вважає, що в основі дії інгрупового фаворитизму лежать такі механізми соціального сприйняття, як ідентифікація, емпатія, децентралізація, соціально-психологічна рефлексія, каузальна атрибуція та деякі інші.

Загалом, до механізмів міжгрупової взаємодії та інгрупового фаворитизму дослідники [1; 3; 4; 5; 6; 8; 10; 12; 14; 16; 17] відносять інгрупову ідентифікацію, стереотипізацію, каузальну атрибуцію, соціальну категоризацію, психологічний захист, інгрупову конформність та ін.

Під *ідентифікацією* розуміється процес уподібнення себе іншому, процес ототожнення себе з іншим (В.С. Агеєв [1]).

У роботах О.О. Гулевич [3] відзначено, що сильна інгрупова ідентифікація призводить до ряду наслідків, пов'язаних зі зміною оцінки інгрупи та її діяльності, зміною емоційного ставлення до неї; зміною оцінки членів аутгрупи; ступенем диференціації між ін-і аутгрупами; психологічним самопочуттям людини. Люди з сильною інгруповою ідентифікацією віддають більшу перевагу тій людині, яка дотримується норм їх групи, відповідає уявленню про її типового члена. Люди, які сильно ідентифікуються з групою, частіше сподіваються, що члени інгрупи будуть справедливими, ніж люди з низькою ідентифікацією. Якщо член інгрупи порушує очікування і здійснює несправедливий вчинок, люди з сильною ідентифікацією відчувають більше розчарування, ніж люди зі слабкою ідентифікацією.

Соціальна категоризація як механізм формування інгрупового фаворитизму визначається як спосіб систематизації та впорядкування соціального оточення, який збагачує та уточнює результати соціального сприйняття в процесі взаємодії [16].

В аналізі підходів до дослідження соціальної ідентичності Е. Блейка та Ф. Майла [2] йдеться про те, що соціальна категоризація виконує 2 функції: 1) сегментує та впорядковує соціальне середовище, що забезпечує індивіда системою критеріїв для визначення інших; 2) дозволяє індивіду знайти своє місце та визначити власне Я в соціальному оточенні.

Згідно з дослідженнями [1; 2; 5; 16; 17], індивіди прагнуть до досягнення або до збереження позитивної соціальної ідентичності, яка заснована на сприятливих порівняннях інгрупи і декількох релевантних аутгруп; члени групи прагнуть диференціювати, відокремити свою групу від інших груп.

Стереотипізація визначається як побудова образу на основі існуючого стійкого уявлення про членів певної соціальної групи [6, 495].

В.С. Агеєв [1] підкреслює, що як універсальний механізм міжгрупового сприйняття, стереотипізація актуалізується на будь-якому рівні міжгрупової взаємодії. Тенденція максимізувати сприйняття відмінності між групами і мінімізувати відмінності між членами однієї і тієї ж групи. Саме це і є найсуттєвішою психологічною характеристикою і відмінною рисою процесу стереотипізації.

В.Г. Крисько [4] зазначає, що стереотипізація постає у вигляді таких взаємопов'язаних процесів: максимізації міжгрупових відмінностей, максимізації внутрішньогрупової подібності; мінімізації міжгрупової подібності; мінімізації інгрупових відмінностей.

Як зазначає М.Г. Ткалич [10], мотиваційною основою цього механізму є оціночна поляризація на користь своєї групи, яка формує почуття належності і захищеності, тобто вона виступає регулятором формування інгрупового фаворитизму.

Згідно з роботам Н. Tajfel [16] та J. Turner [17], функціонально стереотипізація відповідає за селекцію соціальної інформації, створення та підтримання позитивного «Я-образу» та «Ми-образу», формування і підтримку ідеології групи, яка виправдовує і пояснює поведінку групи.

М.Г. Ткалич на основі узагальнення функції стереотипів пропонує розподіляти їх на психологічні та соціальні [10]. До психологічних функцій належать: афективна (протиставлення «свого» і «чужого»); узагальнююча, що складається в упорядкуванні інформації щодо ролей, норм, цінностей, взірців поведінки членів групи; виправдувальна та захисна щодо некоректної, неадекватної поведінки членів групи. До соціальних функцій, у свою чергу, належать: регулятивна (спрямування індивідів на освоєння певних видів занять, професій, посад); пояснювальна (формулювання коментарів, рекомендацій щодо патернів поведінки членів групи); соціальна (розмежування «інгрупового» і «аут групового», що веде до соціальної категоризації і утворення структур, на які люди орієнтуються в повсякденному житті); трансляційна (певні стереотипи нав'язують або нейтралізують відповідні соціальні інститути, література, ЗМІ, реклама); функція соціального контролю (контроль та підтримка соціально прийнятних зразків поведінки); функція соціалізації (навчання норм взаємин груп, що містяться в накопиченому суспільством соціальному досвіді); інтеграційна (забезпечення інтеграції соціальної спільності); функція встановлення і підтримання відносин влади і підпорядкування).

Наступним механізмом міжгрупової взаємодії є *каузальна атрибуція*, яка розуміється як процес приписування причин поведінки іншої людини, причинна інтерпретація соціальних подій [1].

Отже, каузальна атрибуція – це механізм соціальної взаємодії, який полягає в інтерпретації та оцінці причин і мотивів поведінки інших на основі буденного досвіду, в тому числі стосовно соціальних груп [6, 500]. Цей механізм задіюється тоді, коли існує дефіцит інформації щодо іншої групи і вона замінюється приписаною інформацією.

Дослідженнями було доведено, що індивіди схильні ігнорувати ситуаційні причини та результати дій інших на користь диспозиційних. На наш погляд, це призводить до непорозумінь та конфліктів між групами, оскільки у взаємодії з представниками інших соціальних груп особистість орієнтується, в першу чергу, не на сутність самої взаємодії, а на індивідуальні характеристики учасників цієї взаємодії (що є, згідно з дослідженнями, фундаментальною помилкою атрибуції). Така переоцінка особистісних та недооцінка ситуативних причин взаємодії між групами формує дисгармонійний тип стосунків між ними.

Психологічний захист – сукупність проявів несвідомих і свідомих, регульованих спонтанно механізмів усунення з свідомості станів тривоги і напруженості, неприємних, травмуючих переживань, емоцій і почуттів, а також будь-якого внутрішнього дискомфорту, пов'язаного зі спілкуванням і взаємодією з представниками інших груп [1]. За допомогою інгрупового фаворитизму індивід захищає свої інтереси, цінності, особистісну або інгрупову автономію.

Інгрупова конформність відображає здатність людини піддаватися впливу групи, тобто змінювати поведінку або переконання в результаті реального чи уявного тиску групи [4; 6; 7; 8].

Ступінь інгрупової конформності, її спрямованість залежать від змісту соціальних норм, що існують у тій чи іншій групі, а також від самої особистості.

В.Г. Крисько [4] виокремлює такі детермінанти конформності, як: рівень соціальної підтримки групи, привабливість групи та зв'язок з нею, розмір групи, статеві та вікові характеристики особистості та ін.

Також ступінь конформності в поведінці людини багато в чому залежить від того, наскільки вона хоче ототожнити себе з інгрупою, а також від того, яким чином реагує група на неконформну поведінку. У свою чергу, реакція групи залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів. Чим вище ступінь єдності в групі, тим вище вимоги конформності, тим менше ймовірність відхилень.

Також в якості причин виникнення конформності автори [1; 4] відзначають бажання індивіда бути з успішною більшістю, раціональна вигода та страх ізоляції.

Отже, зазначені вище механізми, регулюють дію інгрупового фаворитизму в ситуації міжгрупової взаємодії та обумовлюють виникнення певних міжгрупових ситуацій.

Перейдемо до розгляду *функції інгрупового фаворитизму*, до яких, згідно з дослідженнями В.С. Агеєва [1], О.О. Гулевич [3], J.F. Dovidio [11], M. Hewstone et. al. [13], Н. Tajfel [16], належать: інструментальна, підвищення самооцінки, збереження психічного здоров'я, соціальної категоризації.

Інструментальна функція полягає в тому, що міжгрупова диференціація сприяє об'єднанню групи і досягненню групових цілей в процесі виконання певної діяльності.

Функція підвищення самооцінки визначається тим, що самооцінка людини залежить від прийнятої нею соціальної ідентичності. Актуалізація позитивно оцінюваної ідентичності сприяє підтриманню високої самооцінки її носія, тоді як прийняття негативної призводить до її зниження. Таким чином, в основі міжгрупової диференціації лежить бажання людини зберегти високу самооцінку шляхом захисту своєї соціальної ідентичності.

Функція збереження психічного здоров'я. Демонстрація міжгрупової диференціації дозволяє людині компенсувати відчуття відносної депривації, незадоволення становищем інгрупи в порівнянні з аутгрупами.

Функція соціальної категоризації відповідає за класифікацію соціальних об'єктів та є способом пізнання. В процесі соціальної категоризації людина виділяє відмінності, які існують між членами інгрупи, з одного боку, і членами аутгрупи – з іншого, щоб підкреслити свою групову приналежність і структурувати уявлення про світ.

Важливість різних функцій міжгрупової диференціації залежить від групової приналежності людини. Зокрема, члени високостатусних груп і груп зі стабільним статусом частіше використовують міжгрупову диференціацію для підвищення самооцінки, а члени низькостатусних груп і груп із нестабільним статусом – для отримання ресурсів (інструментальна функція).

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнення досліджень міжгрупової взаємодії загалом та інгрупового фаворитизму зокрема, показали, що інгруповий фаворитизм належить до явищ міжгрупової взаємодії та диференціації, полягає у тенденції яким-небудь чином сприяти членам інгрупи на протигагу членам релевантних аутгруп та є важливим фактором функціонування соціальної системи.

Структура інгрупового фаворитизму складається з когнітивного, афективного та поведінкового компонентів. Когнітивна складова виражається у високій оцінці інгрупи, афективна – у позитивних почуттях стосовно неї, поведінкова – у відповідних діях щодо інгрупи, що дають їй членам більше прав порівняно з членами релевантних аутгруп.

До основних механізмів інгрупового фаворитизму належать: інгрупова ідентифікація, соціальна категоризація, стереотипізація, каузальна атрибуція, психологічний захист, інгрупова конформність та ін.

Інгруповий фаворитизм виконує низку важливих функцій, серед яких значне місце посідають інструментальна, підвищення самооцінки, збереження психічного здоров'я, соціальної категоризації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы / В.С. Агеев. – М. : МГУ, 1990. – С. 6–84, 95–102.
2. Блейк Э. Теория социальной идентичности в контексте организации / Э. Блейк, Ф. Маил // Организационная психология. – 2012. – Т. 2. – №1. – С. 4–27.
3. Гулевич О.А. Психология межгрупповых отношений / О.А. Гулевич. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2007. – 432 с.
4. Крысько В.Г. Социальная психология: Курс лекций / В.Г. Крысько. – [3-е изд.]. – М. : Омега-Л, 2006. – 352 с.
5. Микляева А.В., Социальная идентичность личности: содержание, структура, механизмы формирования : монография / А.В. Микляева, П.В. Румянцева. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2008. – 320 с.
6. Москаленко В.В. Социальная психология / В.В. Москаленко. – К. : Центр учебовой литературы, 2008. – 688 с.
7. Орбан-Лембрик Л.Е. Социальная психология : [пособник] / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 448 с.
8. Социальная психология: Хрестоматия / [сост. Е.П. Белинская, О.А. Тихомандрицкая]. – М. : Аспект Пресс, 2003. – 475 с.
9. Сушков И.Р. Психология взаимоотношений / И.Р. Сушков. – М. : Академический Проект, ИП РАН, 1999. – 448 с.
10. Ткалич М.Г. Проблема стереотипів гендерної взаємодії персоналу організацій в умовах системних змін / М.Г. Ткалич // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка. – Т. XIV, част. 3. – К., 2012. – С. 347–354.
11. Dovidio, J.F. Bridging intragroup processes and intergroup relations: Needing the twain to meet / J.F. Dovidio // British Journal of Social Psychology. – 2013. – Vol. 52. – P. 1–24.
12. Falomir-Pichastor, J.M. Perceived in-group threat as a factor moderating the influence of in-group norms on discrimination against foreigners / J.M. Falomir-Pichastor, D. Munoz-Rojas, F. Invernizzi, G. Mugny // European Journal of Social Psychology. – 2004. – Vol. 34. – P. 135–153.
13. Hewstone, M. Intergroup Bias / M. Hewstone, M. Rubin, H. Willis // Annual Psychological Review. – 2002. – No 53. – P. 575–604
14. Hodson, G. Ingroup identification as a moderator of positive-negative asymmetry in social discrimination / G. Hodson, J.F. Dovidio, V.M. Esses // European Journal of Social Psychology. – 2003. – Vol. 33. – P. 215–233.
15. Jetten, J. Intergroup distinctiveness and differentiation: a meta-analytic integration / J. Jetten, R. Spears, T. Posunes // Journal of Personal and Social Psychology. – 2004. – Vol. 86. – P. 862–879.
16. Tajfel, H. Social identity and intergroup relations / H. Tajfel. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1982.
17. Turner, J. Social Categorization and Self-concept: A social cognitive theory of group behaviour / J. Turner // Advances in group processes. – London, 1985. – P. 77–121.

УДК 159.922.6

УМОВИ ТА ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В МОЛОДІ

Л.Д. Король

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри міжнародної мовної комунікації
Національного університету «Острозька академія»*

Статтю присвячено аналізу умов та факторів формування міжнаціональної толерантності в молоді. Подано розмежування понять «формування» та «розвиток», а також «умова» й «фактор» у рамках сучасної психологічної парадигми. Запропоновано авторську інтерпретацію факторів та умов, що впливають на формування толерантної особистості у сфері міжнаціональної взаємодії, та представлено характеристику їх змістової сутності.

Ключові слова: умова, фактор, формування, розвиток, міжнаціональна толерантність, молодь, студентський вік.